

Nr 1

Utrikesutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i prop. 1972: 1 gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1972/73 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

DRIFTBUDGETEN

TREDJE HUVUDTITELN

Utrikesdepartementet m. m.

1. **Utrikesförvaltningen.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1972: 1 bilaga 5 (punkt A 1, s. 4—6 i utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementens ärenden för den 3 januari 1972) föreslagit riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta två tjänster i utrikesförvaltningen som sändebud i Co 1,

b) till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 143 919 000 kr.

De två tjänsterna i Co 1 avser sändebud i Hanoi resp. Havanna. För närvarande förestås ambassaderna på dessa platser av t. f. chargé d'affaires. Med hänsyn bl. a. till omfattningen av utvecklingssamarbetet med Demokratiska republiken Vietnam resp. Cuba bör ambassaderna upphöjas till självständiga myndigheter under ledning av sändebud, varvid två tjänster som ambassadråd kan dras in.

Även i Botswana kommer svensk biståndsverksamhet att erfordra direkt representation på platsen. Med hänsyn härtill förordas i propositionen att en ambasad upprättas i Gaborone under ledning av ett ambassadråd som t. f. chargé d'affaires.

Utrikesförvaltningen har varit föremål för en intern utredning, vilken bl. a. utmynnat i vissa förslag till reformer avseende förvaltningens arbetsuppgifter, organisation, personalpolitik och utbildningsverksamhet. I vad avser departementets organisation är förslagen föremål för fortsatt beredning.

I *motionen 1972: 437* av herrar Björck i Nässjö och Oskarson (m) hemställs att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda yrkande om att upphöja beskickningarna i Hanoi och Havanna till självständiga myndigheter.

Utskottet

Vid föredragning inför utskottet har bl. a. framgått att en förstärkning av *utrikesdepartementets utredningskapacitet* är ett av de förslag som övervägs i samband med den interna översyn som företagits inom departementet. En av utgångspunkterna har varit att departementet, för att effektivt kunna fylla sin funktion som redskap åt statsmakterna på det utrikespolitiska området, måste vara i stånd att företa långsiktiga bedömningar på grundval av egna utredningar och analyser.

En förstärkning av departementets kapacitet i nu berörda avseenden torde också kunna leda till en aktivering av verksamheten för spridande av information om svensk utrikespolitik och internationella frågor till riksdagen och allmänheten, varom riksdagen uttryckt önskemål (SU 1969: 177, UU 1971: 1, UU 1971: 18). Av föredragningen har framgått att väsentliga förbättringar inte kan åstadkommas utan att departementets personella resurser ökas.

Utskottet utgår ifrån att departementet vid utarbetande av konkreta förslag om en förstärkning av resurserna på ifrågavarande områden kommer att ta hänsyn till behovet av informationsteknisk expertis.

Det resonemang som förs i motionen 1972: 437 beträffande *beskickningarna i Hanoi och Havanna* går ut på att politiska överväganden inverkat på utformningen av Sveriges diplomatiska representation i andra stater samt att arbetsuppgifterna vid de nämnda beskickningarna ej motiverar den av Kungl. Maj:t föreslagna förändringen i representationen.

Kungl. Maj:ts förslag innebär att sändebud kommer att vara bosatta i Hanoi och Havanna i stället för att, liksom hittills, vara sidoackrediterade där. Arbetsbelastningen till följd av det ökande utvecklingssamarbetet med Demokratiska republiken Vietnam resp. Cuba motiverar en sådan förändring. Grundregeln för utformningen av diplomatiska förbindelser med stater som Sverige erkänt är, som framgår av ett interpellationssvar av utrikesministern den 7 december 1967, att dessa frågor bör bedömas från praktiska utgångspunkter. Varken erkännande av en stat eller upprättande av diplomatiska förbindelser med staten innebär i och för sig ett politiskt ställningstagande för dess regim. Kungl. Maj:ts förslag beträffande placeringen av sändebud i ifrågavarande huvudstäder överensstämmer med gällande principer. Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1972: 437.

Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en ambassad i Gaborone tillstyrkes av utskottet på samma grunder som förslagen avseende Hanoi och Havanna.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1972: 437,
2. bemyndigar Kungl. Maj:t att inrätta två tjänster i utrikesförvaltningen som sändebud i Co 1,
3. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 143 919 000 kr.

2. Representationsbidrag till utlandstjänstemän m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkterna A 2—A 10, s. 6—9) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1972/73 anvisar

1. till *Representationsbidrag till utlandstjänstemän* ett anslag av 3 650 000 kr.,
2. till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* ett reservationsanslag av 4 628 000 kr.,
3. till *Kursdifferenser* ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
4. till *Ersättningar åt olönade konsulter* ett förslagsanslag av 1 960 000 kr.,
5. till *Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation* ett förslagsanslag av 5 550 000 kr.,
6. till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* ett förslagsanslag av 210 000 kr.,
7. till *Kommittéer m. m.* ett reservationsanslag av 525 000 kr.,
8. till *Extra utgifter* ett reservationsanslag av 230 000 kr.,
9. till *Tillfälliga representationskostnader* ett förslagsanslag av 950 000 kr.

3. Förenta Nationerna. Kungl. Maj:t har (punkt B 1, s. 10) föreslagit att riksdagen till Förenta Nationerna för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 15 milj. kr.

Det framgår av propositionen att av detta belopp 13 milj. kr. beräknas för det ordinarie bidraget till FN för kalenderåret 1972 och 2 milj. kr. som frivilligt svenskt bidrag till FN:s verksamhet på Cypern (UNFICYP).

Utskottet har erfarit att Sverige enligt senaste beräkningar har utestående krav mot FN på sammanlagt 16,7 milj. kr. för det svenska deltagandet i dels FN:s vaktstyrka i Främre Orienten, dels FN-operationen i Kongo samt på 29 milj. kr. för Sveriges deltagande i FN:s vaktstyrka i Cypern.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer

att riksdagen till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkterna B 2—B 5, s. 10—12) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1972/73 anvisar

1. till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)* ett förslagsanslag av 5 200 000 kr.,
2. till *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)* ett förslagsanslag av 2 050 000 kr.,
3. till *Europarådet* ett förslagsanslag av 1 750 000 kr.,
4. till *Övriga internationella organisationer m. m.* ett förslagsanslag av 21 000 kr.

Information om Sverige i utlandet

5. Svenska institutet. Kungl. Maj:t har (punkt D 1, s. 62—63) föreslagit riksdagen att till *Svenska institutet* för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 8 713 000 kr.

I *motionen 1972: 441* av herr Wikström (fp) föreslås att riksdagen — med hänsyn till det svenska intresset av att säkerställa lärostolen i svenska vid The University of Chicago — som sin mening uttalar att från reservationsanslaget till Svenska institutet bör utgå erforderligt bidrag för bibehållande av i motionen angivet lektorat.

Utskottet

Vid föredragningar inför utskottet har framgått att Svenska institutet inom ramen för sitt program för stöd åt undervisning i svenska språket och litteraturen för närvarande lämnar bidrag av varierande belopp till 27 lektorat vid utländska läroanstalter. Grundlönen betalas i samtliga fall av den utländska institutionen. När denna sålunda har markerat sitt intresse för att inrätta lektoratet i fråga, kan Svenska institutet bidra med lönetillskott för att bredda rekryteringsunderlaget för befattningen. Utskottet anser det angeläget att svenskundervisningen vid universitetet i Chicago fortsättningsvis stödjdes. Emellertid skulle avsteg från regeln att bidrag från Svenska institutet endast skall komma i fråga såsom lönetillskott inge betänkligheter från principiell synpunkt och dessutom riskera att leda till stora kostnadsökningar. Av dessa skäl avstyrkes motionen 1972: 441.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1972: 441,
2. till *Svenska institutet* för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 8 713 000 kr.

6. **Sveriges Radios programverksamhet för utlandet.** Kungl. Maj:t har (punkt D 2, s. 63—64) föreslagit riksdagen att till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* för budgetåret 1972/73 anvisa ett anslag av 10 932 000 kr.

I *motionen 1972: 657* av herr Wijkman (m) föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att möjligheterna att i Sveriges Radios regi starta utlandssändningar på i första hand de estniska och lettiska språken undersökes.

Utskottet

I Sveriges Radios utlandsprogram förekommer för närvarande ut-sändningar på sju språk (svenska, engelska, franska, portugisiska, ryska, spanska och tyska) i åtta olika sändningsriktningar.

Det förslag som framställes i *motionen 1972: 657* måste bedömas i ett vidare sammanhang. Behoven av sändningar på olika språk — bl. a. sådana som talas i Östersjöområdet — behöver sålunda prövas mot bakgrunden av målsättningen för Sveriges Radios utlandsprogram över huvud. Med hänsyn till att, som framgår av statsverkspropositionen, en översyn av målsättningen för utlandsprogrammen nu har inletts, synes förslaget i *motionen 1972: 657* inte böra föranleda någon åtgärd, varför *motionen* avstyrkes.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår *motionen 1972: 657*,
2. till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* för budgetåret 1972/73 anvisar ett anslag av 10 932 000 kr.

7. **Övrig information om Sverige i utlandet.** Kungl. Maj:t har (punkt D 3, s. 64—67) föreslagit riksdagen att till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 6 448 000 kr.

För särskilda medel för samordnad informationsverksamhet, som disponeras av Kollegiet för Sverige-information i utlandet, beräknas ett oförändrat belopp. Chefen för handelsdepartementet avser att förelägga vårriksdagen en särskild proposition rörande exportfrämjande åtgärder. I samband härmed kommer även kollegiets framtida ställning att behandlas.

För kulturutbyte med särskilda länder beräknas ett belopp av 378 000 kr. Härav bör en lämpligt avpassad del anvisas till forskarutbyte med nationella vetenskapsakademier i Östeuropa, för vilket ändamål Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien i gemensam skrivelse begärt statsanslag.

I motionen 1972: 949 av herr Wirmark m. fl. (fp, m, c) hemställes att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförs beträffande anslag till forskarutbyte med Östeuropa och Kina.

I motionen påtalas vissa olägenheter som är förenade med den nuvarande formen för finansiering av ifrågavarande forskarutbyte. Det nuvarande systemet säges innebära att besked om storleken av det totala statliga stödet som står till förfogande för forskarutbyte erhålles alltför sent.

Med hänsyn härtill synes det motionärerna rimligt att hela medelsbehovet för ett forskarutbyte med nationella vetenskapsakademier i Östeuropa och Kina utgår från utrikesdepartementets anslag för informationsverksamhet. Härigenom skulle en utvidgning av det nuvarande utbytet kunna säkras samtidigt som akademierna finge ett fast underlag för sin planering av denna verksamhet. Motionärerna föreslår att riksdagen begär att förslag härom framlägges helst till nästkommande års riksdag. Hänsyn bör därvid även tagas till behovet av ett utbyggt forskarsamarbete med Kina.

Utskottet

I föredragning inför utskottet har uppmärksamheten fästs vid behovet av *Sverige-information* bl. a. i Europa.

Kontinuerliga åtgärder behövs för att i opinionsbildande kretsar vinna förståelse för Sveriges situation i Europa. Neutralitetspolitiken är därvid ett självfallet ämne för upplysningsverksamheten.

Kollegiet för *Sverige-information* i utlandet har i sina petita föreslagit åtgärder i detta syfte liksom även för att tillgodose önskemål från u-länders sida om erfarenhetsutbyte med Sverige utanför det egentliga utvecklingssamarbetet.

För *forskarutbyte med nationella vetenskapsakademier i Östeuropa* har enligt vad utskottet erfarit under innevarande budgetår anvisats 261 800 kr., nämligen 80 000 kr. genom utrikesdepartementet, 106 800 kr. genom Styrelsen för teknisk utveckling och 75 000 kr. genom Naturvetenskapliga forskningsrådet.

Av föredragning inför utskottet har framgått att Ingenjörsvetenskapsakademien har upprättat kontakter med vetenskapliga institutioner i Kina.

Utskottet har med tillfredsställelse noterat att ökat utrymme för medelsanvisning till forskarutbytet med nationella vetenskapsakademier i Östeuropa kommer att beredas inom förevarande auslag under budgetåret 1972/73.

Utskottet har vidare erfarit att överläggningar pågår mellan berörda departement och akademier beträffande möjligheterna att åstadkomma en mera enhetlig finansiering av ifrågavarande forskarutbyte. Dessa över-

läggningar syftar till att eliminera de olägenheter med det nuvarande finansieringssystemet som påtalats i motionen 1972: 949. Motionens syfte torde i huvudsak vara tillgodosett, varför den avstyrkes.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1972: 949,
2. till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 6 448 000 kr.

Diverse

8. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare m. fl. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare m. fl.* för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kr.

I *motionen 1972: 945* av herr Svensson i Kungälv och fru Skantz (s) hemställs att riksdagen begär att Kungl. Maj:t genom ändring i gällande bestämmelser gör det möjligt för svensk beskickning att till behövande medge lån för hela resan från utrikes ort till hemorten.

Utskottet

Den hjälp som utlandsmyndigheterna lämnar till nödställda svenska medborgare avser i första hand att möjliggöra för vederbörande att komma i kontakt med anhöriga, arbetsgivare, bank etc. Bistånd för hemresa kan lämnas i enlighet med utrikesdepartementets bemyndigande i varje särskilt fall. Ekonomiskt bistånd är alltid förenat med återbetalningsskyldighet. En viss flexibilitet måste finnas för att utlandsmyndigheterna skall kunna ge den hjälp som är lämplig och erforderlig. Gällande bestämmelser hindrar inte att till behövande medges lån för resa från utrikes ort till hemorten i Sverige.

Antalet ärenden rörande ekonomiskt bistånd till hjälpsökande vid utlandsmyndigheterna har ständigt ökat. Under år 1971 avsåg ungefär 1 500 dylika ärenden hjälp för hemresa till Sverige. En tredjedel därav hade samband med sjukdom. Utrikesdepartementet har under senare år i genomsnitt fått täckning för 85 procent av utbetalda ersättningsbelopp genom återbetalningar från enskilda, respektive ersättningar från försäkringskassor eller -bolag. Ett särskilt problem är det ökade antalet fall, när vederbörande behöver bistånd från de sociala myndigheterna efter ankomsten till Sverige.

Utskottet, som anser det önskvärt att det upprättas fasta rutiner för samarbetet mellan utlandsmyndigheterna och de sociala myndigheterna i dessa ärenden, noterar att överläggningar om hithörande frågor pågår mellan utrikesdepartementet och socialstyrelsen. Syftet med motionen

1972: 945 synes vara tillgodosett, varför motionen avstyrkes. Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1972: 945,
2. till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare m. fl.* för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 400 000 kr.

9. Bestridande av resekostnader för inom Förenta nationerna utsedda svenska stipendiater. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt E 2, s. 68) och hemställer

att riksdagen till *Bestridande av resekostnader för inom Förenta nationerna utsedda svenska stipendiater* för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 20 000 kr.

10. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor. Kungl. Maj:t har (punkt E 3, s. 68—71) föreslagit riksdagen att till *Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1972/73 anvisa ett anslag av 1 263 000 kr.

En uppräknig har skett av anslagen för bidrag till Utrikespolitiska institutet och Svenska FN-förbundet. Till Europarörelsens Svenska Råd, som anhållit om ett anslag från tredje huvudtiteln på 50 000 kr. för informationsverksamhet, föreslås utgå samma belopp som under innevarande budgetår, dvs. 15 000 kr.

I *motionen 1972: 320* av herr Turesson (m) och Wirmark (fp) hemställs att riksdagen beslutar att anslaget till Europarörelsens Svenska Råd uppräknas med 15 000 kr. och att till information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor (punkt E 3 i bilaga 5 till statsverkspropositionen) sålunda anvisas ett anslag av 1 278 000 kr.

Utskottet

Europarörelsens Svenska Råd, som bl. a. har till uppgift att sprida information om europeiska samarbetsfrågor, har hittills bedrivit sin verksamhet med bidrag huvudsakligen från näringslivet. Statliga medel har för första gången erhållits under innevarande budgetår. Sålunda har utgått anslag från tredje huvudtiteln med 15 000 kr. samt bidrag från handelsdepartementet med 10 000 kr. Rådet har dessutom uppburit ett mindre bidrag från EEC-kommissionen i Bryssel. Rådet verkar bl. a. som Europarådets informationstjänst i Sverige,

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget sprida saklig upplysning i Sverige om integrations- och Europafrågor. Vid fördelningen av tillgängliga medel för information om mellanfolkliga och utrikespolitiska frågor bör behovet av effektiv upplysningsverksamhet på ifrågava-

rande område beaktas. Utskottet anser det emellertid inte motiverat att i år ta ställning till förslag om höjning av anslaget till Europarörelsens Svenska Råd. Av dessa skäl avstyrkes motionen 1972: 320.

Beträffande frågan om den av riksdagen begärda förstärkningen av informationen i Sverige om internationella frågor (UU 1971: 1, s. 5) hänvisas till punkten 1 ovan.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1972: 320 till *Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1972/73 anvisar ett anslag av 1 263 000 kr.

11. **Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt E 4, s. 71—72) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* för budgetåret 1972/73 anvisar ett reservationsanslag av 3 199 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETFOND

12. **Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt II: 5, s. 73—74) och hemställer

att riksdagen till *Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1972/73 anvisar ett investeringsanslag av 15 660 000 kr.

STATENS UTLÅNINGSFONDER

13. **Utrikesförvaltningens lånefond.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt IV: 1, s. 74—75) och hemställer

att riksdagen till *Utrikesförvaltningens lånefond* för budgetåret 1972/73 anvisar ett investeringsanslag av 100 000 kr.

14. **Biståndsförvaltningens lånefond.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag (punkt IV: 2, s. 75) och hemställer

att riksdagen till *Biståndsförvaltningens lånefond* för budgetåret 1972/73 anvisar ett investeringsanslag av 400 000 kr.

Uppskjuten fråga

15. **Uppskjuten fråga.** Utskottet kommer framdeles att avge betänkande i fråga om Kungl. Maj:ts under avsnittet C framlagda förslag om internationellt utvecklingssamarbete, vilket utskottet här anmäler.

Stockholm den 29 februari 1972

På utrikesutskottets vägnar

ARNE GEIJER

Närvarande: herrar Arne Geijer i Stockholm (s), Dahlén (fp), Lange (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Möller i Gävle (s), Johansson i Jönköping (s), Wirmark (fp), Palm (s), Antonsson (c), Göransson (s), Turesson (m), Hellström (s), Korpås (c) och Hernelius (m).

Reservation

vid *punkten 1* (utrikesförvaltningen) av herrar Hernelius (m) och Turesson (m) som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Kungl. Maj:ts förslag om upprättande" och slutar med "Havanna" bort ha följande lydelse:

"Botswana som beräknas ha mellan 600 000 och 700 000 invånare är så gott som helt omgivet av områden som styrs av vita minoritetsregimer. Ekonomiskt är landet helt beroende av Sydafrika. Handelsutbytet med andra länder är mycket begränsat. Förutsättningar för etablerande av närmare förbindelser mellan Sverige och Botswana utanför utvecklingssamarbetets område torde tills vidare få anses ringa. Endast ett fåtal stater har för närvarande diplomatisk representation med personal stationerad i Gaborone, nämligen Förenta staterna, Nationalistkina, Nigeria, Storbritannien och Zambia.

Förslaget i statsverkspropositionen om upprättande av en ambassad i Gaborone motiveras med den svenska biståndsverksamheten i Botswana. Utskottet har erfarit att kostnaderna för ifrågavarande ambassad kan beräknas till mellan 300 000 och 350 000 kr. för år. Därtill kommer kostnaderna för det biståndskontor som SIDA nyligen har upprättat i Botswana och som kan beräknas uppgå till 600 000 kr. för år. Dessa kostnader måste jämföras med utbetalningarna av svenska biståndsmedel till Botswana vilka för budgetåret 1971/72 förutses uppgå till 4 milj. kr. Även med en snabb ökning av biståndsverksamhetens volym torde kost-

naderna för ambassad och biståndskontor få anses anmärkningsvärt höga i förhållande därtill. Av detta skäl och då arbetsuppgifterna för svensk del i Gaborone tills vidare torde inskränka sig till frågor rörande utvecklingsarbetet, vilka kan handläggas av biståndskontoret, avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en ambassad i Gaborone.”

dels att utskottets hemställan under punkt 3 bort ha följande lydelse:

”3. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1972/73 anvisar ett förslagsanslag av 143 569 000 kr.”

